

Handläggare
Charlotte Hyllén-Cavallius, ordf
Expertkommittén

Kulturdepartementet

Förslag gällande Sveriges nomineringar till listor och register i anslutning till Unescos konvention om tryggnad av det immateriella kulturarvet

Bakgrund

Från och med 2021 kan olika aktörer och utövare av en tradition som finns på den nationella förteckningen *Levande traditioner* föreslå att traditionen nomineras till internationella listor och register kopplade till Unescos konvention om tryggnad av det immateriella kulturarvet. Institutet för språk och folkminnen (Isof) har mottagit 11 förslag till nomineringar till Unescos listor och register, varav tre förslag fick möjlighet att återkomma med omarbetade ansökningar. Dessa tre nomineringar har bedömts av den expertkommitté som Isof har satt samman för att utvärdera samtliga nomineringar (se bilaga).

Myndighetens förslag

I enlighet med expertkommitténs bedömning föreslår Isof att *Nyckelharpan*, (Dnr21/0733), av Sverige nomineras till *Registret över goda metodiska exempel*. Nomineringen lämnas in senast den 31 mars 2022, förutsatt att nomineringsunderlagen motsvarar de krav som ställs av Unesco. Vidare föreslår Isof att *Fäbodkulturen*, (Dnr 21/0729), ges möjlighet att utveckla sin ansökan till *Den representativa listan över mänsklighetens immateriella kulturarv* i samverkan med norska ideella organisationer, för en nominering i mars 2023, förutsatt att nomineringsunderlagen motsvarar de krav som ställs av Unesco.

Motivering till förslaget

I bedömningen av ansökningarna har expertkommittén tagit hänsyn till de prioriterade kriterier som beskrivs i ”Hantering av nomineringsförslag till Unescos listor och register för det immateriella kulturarvet” (Dnr: 14-19/0567). Dessa prioriterade kriterier rör goda metodiska exempel, traditioner med stark förankring och engagemang bland utövarna, immateriella kulturarv som delas av flera länder och korsar gränser samt förslag som främjar hållbar utveckling.

Expertkommittén har i sin bedömning i första hand valt att förorda nomineringar som har fokus på utövandet av en tradition snarare än dess effekter i form av exempelvis ökad synlighet, status eller påverkan på turistnäring. Den har i sin bedömning även hållit sig nära konventionens hållning och syn på immateriella kulturarv som dynamiska och föränderliga.

Nyckelharpan, förslag till nominering till Registret över goda metodiska exempel, mars 2022

Nyckelharpan är ett starkt metodiskt exempel på hur en marginell och närapå utdöd företeelse kan få vingar genom ett lyckat samarbete mellan musiker, instrumentbyggare, forskare, skivindustri, konsertväsende och offentliga institutioner som museer, folkhögskolor osv. Å ena sidan har äldre instrument kunnat bevaras. Å den andra har samtidigt det innovativa nyskapande som resulterade i den moderna nyckelharpan fortsatt, vilket lett fram till flera nya instrumenttyper. På samma sätt har äldre musikstilar fortsatt att traderas, samtidigt som nyckelharpan med framgång använts på nya sätt i helt andra musikstilar, som pop, rock, jazz, klassisk musik, visor. Därtill har instrumentets ställning som svenskt folkmusikinstrument, viktigt för en del utövare, kunnat samsas med dess spridning ut i världen som ett bland andra musikinstrument, något som varit viktigt för en annan del av utövarna. Resultatet är en mångfald av stilar, utövare, användningsområden, genrer, spelsätt osv. Som betonas i ansökan torde den estetiska verkanskraft som kommer ur instrumentets tekniska förutsättningar och dess speciella klang vara den starkaste förklaringen till dess framgångshistoria. Nomineringen har utarbetats av spelmannen och instrumentbyggaren Esbjörn Hogmark i samverkan med Eric Sahlström institutet.

Fäbodkultur, förslag till Den representativa listan över mänsklighetens immateriella kulturarv, mars 2023

Expertkommittén har även bedömt att den nominering av Fäbodkultur som lämnats in av Förbundet svensk fäbodkultur och utmarksbruk, och förbereds i samverkan med norska ideella organisationer, väl uppfyller de krav som ställts. Då det är en ansökan som behöver utvecklas i samverkan mellan flera parter kan denna nominering ske först i mars 2023.

Fäbodkulturen omfattar relationer mellan människa och djur i bete och matproduktion som också framstår som exempel på miljömässigt hållbar markanvändning i skogsområden och småskalig och etiskt tillfredsställande djurhållning. Fäbodbruket är, till skillnad från en del modern djurhållning, i hög grad fortfarande beroende av lokala resurser och djuren betar på så kallade naturliga betesmarker, marker som inte gödslas, konstbevattnas eller bearbetar jorden. Ansökan ger rika exempel på den komplexa och kreativa väv av kulturella och estetiska uttrycksformer, från vallmusik, byggnadstraditioner, mathantverk och muntligt berättande som inte bara vuxit fram ur fäbodväsendet utan också fortsätter att utvecklas och spridas bland dess engagerade samtida utövare. Här finns en helhetssyn och ett engagemang över nationsgränser. Till det gemensamma hör att djurhållningen historiskt sköttes av kvinnor, likartade mjölkprodukter har tillverkats och en likartad materiell kultur har skapats i anslutning till fäbodbruket. Idag är både män och kvinnor engagerade i de olika former av fäbod- och säterkultur som omnämnts. Ansökan har formulerats i Sverige men bland de över tjugo stödjobrev som inkommit, från enskilda forskare och utövare, föreningar, museer, akademier och lärosäten finns också ett uttalat stöd från den norska fäbod- och säterföreningen Norsk Seterkultur, med vilken ett samarbete för en eventuell gemensam nominering har inletts.

Bilaga. Expertkommitténs medlemmar.

Uppsala den 19 oktober 2021

Martin Sundin

Generaldirektör

Sändlista:

Esbjörn Hogmark (Nyckelharpan)

Eric Sahlström institutet (Nyckelharpan)

Förbundet svensk fäbodkultur och utmarksbruk /Kenneth Johansson (Fäbodkultur)

Håkan Tunón (Fäbodkultur)

Svenska Unescorådet/Karin Stenson

Sveriges delegation, OECD och Unesco, Paris/Mikael Schultz

Nordiska museet

Nämnden för hemslöjdsfrågor

Riksantikvarieämbetet

Statens musikverk